

NOVÉ KNIHY O DĚJINÁCH ŘÁDU BRATŘÍ KAZATELŮ VE SLEZSKU

Jerzy Kłoczowski, *Dominikanie polscy na Śląsku w XIII—XIV wieku*. Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Rozprawy Wydziału historyczno-filologicznego, sv. 17, Lublin 1956, stron XXVIII+356.

Jednou z posledních historických publikací, vydávaných od r. 1948 nakladatelstvím vědecké společnosti při Katolické universitě v Lublině, je práce Dr. Jerzyho Kłoczowského, který zaměřil svůj výzkum na dějiny polských dominikánů (od r. 1951 napsal několik studií o tomto tématě). Ke zpracování své obsažné knihy o polských dominikánech ve Slezsku v 13. a 14. stol. přistoupil po důkladném studiu archivního a rukopisného materiálu, uloženého v archivech a knihovnách v Krakově, Vratislavi a v Gdansku i po seznámení se s množstvím edic všeobecně historických a speciálně dominikánských i s veškerou hlavní příslušnou monografickou a časopiseckou literaturou. Prameny, edice a literaturu, kterých použil a které cituje pod textem v 888 poznámkách, uvádí na str. V—XXVII. Tématem knihy, jak to stručně sděluje na str. 1—2, je působení řádu Bratří kazatelů (*Ordo Praedicatorum*) ve Slezsku od jeho příchodu do této země ve dvacátých letech 13. stol. až do začátku 15. stol. Přitom autor upozorňuje na skutečnost, že historická věda nevypracovala dosud metologii výzkumu a zpracování na úseku bádání o řeholním životě (monasteriologii) a že tedy ve své monografii byl nucen si klást množství problémů jako vůbec první; v té souvislosti by uvítal, kdyby jeho práce vyvolala diskusi historiků, zabývajících se těmito otázkami. Celou knihu dělí na úvodní kapitolu, pět hlavních kapitol, kapitolu závěrečnou a dodatky.

V úvodní kapitole (str. 3—40) se J. Kłoczowski rozepisuje o založení dominikánského řádu. Aby čtenář pochopil dobře dobu, v níž řád Bratří kazatelů vznikl, a poměry, jimiž byl vyvolán, sleduje autor stručně celkový vývoj v 10.—13. stol. Všimá si hlavních rysech sociálního a hospodářského života toho období, rozmachu řemeslné výroby a vzniku měst. Poukazuje i na skutečnosti, že tehdejší církevní organizace, ať již máme na mysl farní duchovní správu, nebo staré monastické řády, nemohla stačit na všechny duchovní potřeby vznikajícího měšťanstva a ostatních vrstev v zakládaných městech. Vědomí tohoto stavu vyvolalo sice v život řády řeholních kanovníků, ale požadavkům doby bylo učiněno zadost až založením dominikánského řádu v r. 1216 (s předtím v r. 1209 též řádu minoritského. Pozn. J. S.). J. Kłoczowski líčí vznik nové řeholní instituce, její organizaci, úkoly a sociální poslání. Nato přechází k podání základních údajů o polské řádové provincii (vznikla jako jedna z dvanácti prvních provincií a obsahovala do počátku 14. stol. kromě Polska také Pomoří, Prusy a země koruny České) a sleduje její organizaci až do 16. stol. (některé otázky

však stručně probírá v dalších částech knihy i pro pozdější dobu, až do 18. stol., příp. do r. 1810, kdy byly všechny slezské konventy zrušeny).

Pečlivému rozboru podrobuje veškeré prameny, z nichž čerpal, totiž archivní materiál původu dominikánského (archiválie jednotlivých konventů, provinciálů a řádových generálů) i archiválie, vzniklé mimo řád, a historiografii slezskou, polskou i dominikánskou. Při zmínce o hmotných pramenech (řádové kostely a konventní budovy existující i zaniklé) vyslovuje požadavek, aby historikové architektury při výzkumu těchto objektů přihlíželi i k požadavkům historiků řeholních institucí.

V I. kapitole (str. 41—78) seznamuje J. Kłoczowski s rozvojem dominikánů ve Slezsku. Nestiňuje politický vývoj této země od 13. stol. a podrobně probírá způsob zakládání nových řeholních domů, podmínky nutné pro jejich vznik, založení jednotlivých slezských konventů, jejich zakladatele a souvislosti a společné vztahy klášterů ve Slezsku s ostatními domy Bratří kazatelů v polské provincii i mimo ní.

II. kapitola (str. 79—117), věnovaná hospodářským základům dominikánského řádu a jeho slezských konventů, pojednává o darech věřících při sbírkách v konventních kostelích, sbírkách konaných v obvodu kláštera, mešních fundacích, stálých důchodech, nemovitém majetku konventů a o sporech dominikánů (a minoritů) s kněžstvem v duchovní správě.

III. kapitola (str. 118—170), týkající se vnitřního života v klášterech, se zabývá osobními stavy jednotlivých slezských konventů, sociálním původem konventuálů, jejich národností a řádovou generací z 13., 14. a z počátku 15. stol.

Ve IV. kapitole (str. 171—202), pojednávající o slezských dominikánech ve svazku polské provincie, seznamuje autor se vztahy konventů ve Slezsku k mateřské provincii (k ní patřily až do r. 1708), se stanoviskem slezských dominikánů při odpojení Slezska od Polska a s pokusy vyjmout slezské konventy ze svazku polské provincie (na př. snaha o jejich přivtělení k dolnoněmecké provincii v l. 1415—1417).

V V. kapitole (str. 203—270) pojednává autor o náboženském působení slezských konventů. Rozepisuje se v ní o náboženské situaci ve Slezsku na počátku 13. stol., podává v hlavních bodech charakteristiku činnosti řádu a podrobně probírá řádová studia (jejich složení, konventní školy v polské provincii, školy pro řeholní dorost v polské provincii, vyšší studia v těžké provincii, studia dominikánů v zahraničí, náplň a význam polských dominikánských studií (v té souvislosti zmíněn i Martin Polák z Opavy, str. 231), kazatelská činnost (scholastická kázání, struktura dominikánského kazatelství, kazatelská činnost dominikánů v Polsku, obsah kázání na příkladu sbírky kázání Fr. Peregrina, převora ve Vratislavi a v Ratiboři na počátku 14. stol.), udělování svátostí a speciální duchovní správa (spory slezských dominikánů s kněžími v duchovní správě, péče dominikánů o náboženská hnutí žen, dominikánská bratrstva). Na str. 269 se zmínil autor o nasi bl. Zdislavě a o slezské Salomei, ženách spolupracujících s Bratry kazateli v 13. stol.).

Závěrečná kapitola (str. 271—287) shrnuje přehledně všechny složky působení řádu Bratří kazatelů ve Slezsku a zdůrazňuje jejich význam pro posílení a uchování polských (a tím i slovanských) vlivů v této zemi. Slezští dominikáni, kteří v konventech Dolního Slezska si zachovali svůj polský charakter asi do poloviny 14. stol. a v domech Horního Slezska až do počátku 19. stol., byli zábranou rychlého pronikání germanisace ve Slezsku. Svou prací se zasloužili o to, že germanisační proces byl značně zpomalen (i v pruském záboru se hlásili slezští dominikáni ke své staré polské provincii, jak dokazuje skutečnost, že jejich domy v l. 1754—1810 byly sdruženy v kongregaci bl. Česlava. Stejný význam pro posílení českého živlu ve Slezsku měli slezští minorité, kteří do r. 1754 patřili k české provincii. Pozn. J. S.).

V Dodatcích (str. 288—320) podává autor stručný přehled dějin jednotlivých konventů staré polské provincie, jejichž pořadí sestavil podle seznamu Bernarda Guidonis z r. 1303. Je to 32 domů mužských (z nich 11 na území Slezska: Wrocław u sv. Vojtěcha, Racibórz u sv. Jakuba, Zabkowice u sv. Kříže, Głogów u sv. Petra, Bolesławiec u sv. Kříže, Cieszyn u Narození Panny Marie, Legnica u sv. Kříže, Oświęcim u sv. Kříže, Opole u sv. Vojtěcha, Lewin a Świdnica u sv. Kříže) a 3 domy ženské (z nich 2 ve Slezsku: Wrocław u sv. Kateřiny a Racibórz u sv. Ducha). Po klášteřích založených do r. 1303, uvádí data vývoje pro ostatní domy v Polsku, Slezsku, Pomoří v Prusích, vzniklé v l. 1303—1517; je to 15 konventů (z nich na slezském území Brzeg u sv. Kříže).

Těmto slezským domům jsou věnovány předcházející autorovy úvahy. Protutěž dobu seznamuje i s jedním konventem na Litvě a s 15 domy v Rusku. Konec Dodatků tvoří přehled provinciálů polské provincie v l. 1225—1516.

Závěrem knihy je otištěno francouzské résumé (str. 321—337), jehož překlad pořídila A. Kalinowska; po něm následuje rejstřík osob (str. 338—348), index mistopisných názvů (str. 349—353) a obsah (str. 354—356). Zcela na konci knihy je mapka polské dominikánské provincie podle stavu z počátku 16. stol. s vyznačením, které konventy vznikly ve 13. stol. a které ve 14. — poč. 16. stol.

Badatel, zabývající se slezskými dějinami, uvítá vydání Kłoczowského knihy, zejména, začte-li se podrobněji do některých jejích částí. Je též třeba přijmout kladně autorův požadavek k historikům umění o studiu řeholních architektur (u nás je již několik odborníků, sledujících tyto otázky. Pozn. J. S.). To má totiž velký význam praktický, především pro účely vzniku a vývoje měst. Proto badatelé o počátcích měst a znalci raně gotických architektur mendikantských řádů sáhnou rádi po této nové práci, která jim pomůže pevnými časovými údaji o vzniku některých konventů datovat zařazení těchto domů do městského celku, tak i bližší určit různé architektonické detaily. S tohoto hlediska si knihu prostudují i pracovníci v oboru historické archeologie, kteří v ni ocení, právě tak jako historikové umění, zvláště zprávy o době a místě konání provinciálních

kapitul, což právě pro 13. stol. má základní důležitost (na nich byly do svazku provincie přijímány postupně všechny vznikající kláštery). Pracovníci státních archivů, v nichž jsou pořádány a badatelům zpřístupňovány archivní fondy dominikánských konventů, najdou v knize J. Kłoczowského cenná poučení pro organizaci řádu i pro jeho polskou, příp. českou, provincii; ocení ji tedy jako dobrou pomůcku, která jim usnadní sestavení úvodů k archivním inventářům. Hlavně ten, kdo jako archivář nebo historik je nucen se zabývat dějinami dominikánů po jejich příchodu do českých zemí, uzná plně hodnotu knihy. Že také soupis literatury, pořízený autorem, bude ku prospěchu uživatelům knihy, je samozřejmé. Opavského vlastivědného pracovníka zaujme konečně Kłoczowského spis i proto, že k polské řádové provincii patřil v l. 1544—1708 i konvent u sv. Václava v Opavě (knihy má četné zmínky o něm, jež jsou o tatní literatuře neznámé). V té souvislosti si badatel o Opavě povšimne podrobněji i stručných dějin konventu u sv. Ducha v litevském Vilně (str. 315), z něhož do Opavy přišel Fr. Feliks z Vilna, působící v Opavě jako děkan a převor v l. 1585—1626, za jehož vedení byly v opavském řádovém domě a na jeho kostele podniknuty rozsáhlé stavební práce.

Kłoczowského rozsáhlou bibliografii lze doplnit několika dalšími bibliografickými údaji základního významu, totiž: Augustin Neumann, *Římské zprávy o českých dominikánech*, Bohemia Dominicana, sv. I. (Praha 1933; má cenné a jinak neznámé údaje o působení polských dominikánů v české provincii v 17. stol. a četné zmínky o slezských kláštorech — i o Opavě — v 18. stol.); J. Rathsmann, *Fragmente aus der Geschichte der Klöster und Stiftungen Schlesiens von ihrer Entstehung bis zur Zeit ihrer Aufhebung im November 1810* (Vratislav 1812; zde o dominikánech na str. 119—142 a o dominikánkách na str. 143—144); Hermann Schaller, *Die ehemalige Dominikaner — Kirche, jetzt Kuratial — Kirche zu Ratibor, baulich und geschichtlich geschildert* (Ratibor 1895); Wilhelm Schlössinger, *Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz* (Praha 1916); Rudolf Temple, *Ueber das aufgehobene Dominikaner — Kloster in Auschwitz (Oświęcim) und seine Urkunden*, „Notizen — Blatt“, 1870 (Brno), č. 5, str. 38—40.

Rovněž k lepšímu poznání naší české bl. Zdislavy, o níž se polský autor zmiňuje na str. 269 a uvádí o ní méně významnou literaturu, je nutno připomenout důležitější práce ze zdislavologie, jako: Anonym OP, *Böhmisches Kleynod* (Praha 1709); Anonym, *Böhmische Ehren-Blühe* (Praha 1716); Reg. Braun, *Schutz und Gnadenvolles Heiligthum der löblichen Böhmischen Granitz-Stadt Jahbel* (Kolín nad R. 1725); Josef Tschörrch, *Die selige Zdislava* (Něm. Jablonné 1902); B. Vrátný, *Život bl. Zdislavy* (Praha 1908); Wilhelm Schlössinger, *Leben und Verhörung der seligen Zdislava* (Varnsdorf 1908); Innocenco Taurisano, *La B. Zedislava* (Florence 1909); J. M. Zatiokiewicz, *Bl. Zdzislawa* (Krakov 1910); Wilhelm Wostry, *Die selige Zdislava von Gabel* (v jub. sborníku Deutsch-Gabel in tausendjähriger Vergangenheit), Něm. Jablonné 1926; Václav Novotný, *České dějiny*, I. 3, str. 966—68 a jinde (Praha 1928); Emilián Soukup,

Bl. Zdislava (Olomouc 1934); Zdeněk Kalista, *Bl. Zdislava*, (Olomouc 1941); Ambrož M. Svatoš, *Bl. Zdislava* (Olomouc 1948).

Není možné souhlasit se zkomolením českých vlastních jmen a názvů českých prací, jak to autor několikrát učinil (naproti tomu německé, francouzské a latinské studie a edice jsou citovány bez chyby). Badatel o dějinách českých dominikánů, historik a archivář Miloslav Dominik Jakubička (nikoliv Jakubiczka, jak na př. na str. XV nebo 342), napsal studii, jejíž správný název je *Příchod prvních Dominikánů do naší vlasti*; sborník, v němž byla vydána, se jmenuje *Pamětní spis k sedmistýletému výročí založení řádu kazatelského 1216—1916* (oba tituly třeba psát jen tímto způsobem, nikoliv tak, jak je má Kłoczowski na str. XV, XXII i jinde v textu). Pojednání Bohumila Vydry má správný název *Polská středověká literatura kazatelská a její vztahy ke kazatelské literatuře české* (Věstník Královské české společnosti nauk), nikoliv titul, jak je na str. XXVI. Škoda rovněž, že autor necitoval plný název edice listin pro dominikány a dominikánky v Ratiboři, omeziv se pouze na citaci druhého svazku *Codex diplomaticus Silesiae* z r. 1859 (na př. str. 35). Celý titul edice je *Wilhelm Wattenbach, Urkunden der Klöster Rauden und Himmelwitz, der Dominicaner und der Dominicaneinnen in der Stadt Ratibor* (listiny obou ratibořských konventů otištěny zde na str. 105—226).

Z ostatních doplňků, jimiž stoupne hodnota monografie Dr. J. Kłoczowského ještě více, je na místě se zmínit o archiváliích konventů v Těšíně, uložených jako fond „Dominikáni v Těšíně“ ve Státním archivu v Opavě (srv. *Průvodce po archivních fondech Státního archivu v Opavě*, Praha 1955, str. 114, č. 120) i o titulu konventního kostela v Těšíně, zasvěceného Narození Panny Marie (autor tento titul nezná; srv. str. 300).

S touto polskou prací jsou v úzké věcné souvislosti tři německé studie O. Dr. Vladimíra Josefa Koudelky OP, otištěné v periodickém sborníku „Archivum Fratrum Praedicatorum“, vydávaném v Římě (vyšly též ve zvláštních otiscích), a míněné jako příspěvky k dějinám české dominikánské provincie (Provincia Bohemiae) ve středověku. Mají společný titul *Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter*.

První z nich, vydaná v 25. ročníku v r. 1955, str. 75—99, je nazvána *Provinzialprieoren, Inquisitoren, Apost. Pönitentiare*. Má tři části, v nichž autor na základě materiálu, otištěného v českých a v dominikánských edicích, a s použitím monografické literatury, pojednává o provinciálech, řídicích českou provincií od jejího vzniku v r. 1301 (do té doby náležely české konventy k polské provincii), o inkvisitorech působících v české provincii a o papežských zpovědnících (penitenciářích), členech těžce provincie. Při každém z těchto řádových funkcionářů shrnuje všechna data a skutečnosti z jejich života a činnosti, jechž se mohl dopátrat, a přitom si všímá i organizace provincie v době jednotlivých provinciálů i konání provinciálních a generálních kapitul.

Badatele ve slezských dějinách zaujmou zde především tyto zmínky: Odstavec o provinciálu Pavlu Magerlově (Paulus Magerli), opavském rodáku,

který vedl provincii v r. 1492 a do r. 1494 byl i převorem v Brně (str. 84). V kapitole o inkvisitorech, jimž bylo svěřeno vedení inkvisičního soudu, je to článek o Janu Schwenkenfeldovi (str. 92—93), který od r. 1330 vykonával úřad inkvisitora pro vratislavskou diecési (vyšetřoval na př. v r. 1332 bekyně ve Svidnici) a jenž byl úkladně zavražděn v Praze 28. září 1341 na návod vratislavské městské rady jako oběť sporu mezi českým králem Janem Lucemburským a biskupem ve Vratislavi Nankerem (P. Koudelka uvádí i veškerou literaturu o tomto nejznámějším sleském inkvisito-u). V kapitole o papežských zpovědnících je to stať o činnosti kronikáře Martina z Opavy, zvaného Polák, opavském rodáku, který byl zpovědníkem u kurie od r. 1261 (str. 94—96), a stať o Petru Huglerovi (Hangelerovi) z konventu v Olomouci, papežském zpovědníku od r. 1351. Petrovým synovcem byl Slavata, syn Zdenka z Utěchovic (Uciechowice v Polském Slezsku, 8 km od Opavy), narozený v Brance u Opavy; pro něho žádal Fr. Petr r. 1359 udělení obroči při papežské katedrále (str. 98). Z věcných omylů je zde třeba opravit jméno olomouckého biskupa v r. 1501 (str. 91); místo „Stanislav Pavlovský (působil jako biskup v Olomouci v l. 1579—1598) nutno napsat „Stanislav Turžo“ (1489—1540).

Druhá práce, otištěná v 26. ročníku r. 1956, str. 127—160, a sestavená na základě téhož methodického postupu, má název *Die Männer-und Frauenklöster*. Úvodem k ní podává autor přehled nejdůležitějších poznatků o vzniku konventů řádu Bratří kazatelů v Čechách a na Moravě a v hlavních rysech jejich vývoj (u některých až do 17. století). Zdůrazňuje skutečnost, že z 21 mužských dominikánských klášterů, založených v 13. století, vzniklo 17 v královských městech a 4 městech poddanských, přičemž nejméně 13 domů (a z toho 10 v době vlády Přemysla Otokara II.) bylo založeno současně s novými městy jako jejich organická součást. Všimá si i zániku četných konventů v době husitských válek, z jejichž důsledků se provincie povznesla až na počátku 17. století.

Podstatu této studie tvoří soupis konventů dominikánského řádu mužské i ženské větve, k němuž použil O. V. J. Koudelka v zásadě seznamu řeholních domů, který pořídil Bernard Gui (zemř. r. 1331). Při každém konven'tě shrnuje autor všechny poznatky, jichž se mohl dopátrat, takže tato studie, doprovázená nadto mapou klášterů české provincie, je jejich přehlednými dějinami pro celou dobu středověku. V soupise mužských konventů uvádí 22 domů, totiž: Praha, Olomouc, Hradec Králové, Brno, Jihlava, Jablonné, Turnov, Znojmo, Litoměřice, Sezimovo Ústí, Nymburk, Kolin České Budějovice. Uherský Brod, Klatovy, Louny, Chrudim, Písek, Beroun, Opava, Plzeň a Šumperk. V přehledu ženských klášterů má 8 domů: Brno (hreburky), Hradec Králové, Olomouc, Praha (u sv. Vavřince a u sv. Anny), Žlutice, Kralupy u Chomutova (dříve Německé Kralupy), Brno (u sv. Anny) a Praha — Újezd.

Pro slezského historika má v této studii význam zejména stať o konventě u sv. Václava v Opavě (str. 152), založeném v r. 1291, a zmínka

o působení dominikána Fr. Burcharda v Opavě v r. 1237 (str. 152, pozn. 84; o něm nejnověji a podrobně Ks. František Šigut, *Opava východištěm křižáckých tažení proti východním Slovanům*, Sborník Opava, 1956, str. 81—86).

Literaturu o jednotlivých konventech, uvedenou V. J. Koudelkou v poznámkách, pokládám za vhodné doplnit údaji o méně známých, avšak důležitých pojednáních: Jsou to: J. Švehla, *Několik vzpomínek na dominikánský klášter v Ústí Sezimově* (Jihočeský sborník historický 3, 1930, str. 1 nn.); F. M. Bartoš, *Rukopisy dominikánského kláštera v Sezimově Ustí* (tamže 8, str. 69); J. V. Šimák, *O ztracených pamětech kláštera dominikánského v Turnově*. Meth. XXV. (1899), 25; J. Prochno v *Zittauer Urkundenbuch I, Mitteilungen des Zittauer Geschichts — und Museumsvereins* (1938) č. 1651 a (uvedeno o jablonských dominikánech k r. 1431 v *Žitavsko v českých dějinách*, Praha 1947, str. 67). Potom zejména upozorněním na autory, pojednávající o knihovně dominikánského kláštera v Jablonném ve 14. stol., totiž: Rudolf Wolk an, *Böhmens Anteil an der deutschen Literatur*, 1894, III, str. 62; *Allgem. Literatur. Anzeiger* 1797, No 24, str. 256; Vogel, *Liter. Europ. Bibl.*, 133; Jan Kapistrán Vyskoč I, *Arnošt z Pardubic a jeho doba* (Praha 1947), str. 434, 648. Z drobných omylů anebo spíše tiskových chyb uvádím, že blahorečení bl. Zdislavy se konalo r. 1907, nikoliv v r. 1908 (str. 144).

Třetí práce, vydaná v 27. ročníku r. 1957, str. 39—119, je pojmenována *Bischöfe und Schriftsteller*. V její první části nás seznamuje O. V. J. Koudelka se životopisy 14 kněží řádu Bratří kazatelů ze středověké české provincie, kteří byli biskupy (výlučně biskupy titulárními, t.j. světicími). Pouze jediný z nich, Martin z Opavy (Martin Polák) byl od r. 1278 arcibiskupem a jeho diecése byla hnězdenská arcidiecése v Polsku (str. 41); svůj úřad však nenastoupil, protože zemřel pravděpodobně ještě r. 1278 nebo 1279 v Bologni na cestě z Říma do Polska. V poznámce k textu o Martinu z Opavy (str. 41, pozn. 4) se vyrovnává autor s názory nejnovějšího Martina životopisce, kterým je J. Umiński (*Pochodzenie i kariera Marcina Polaka*, *Collectanea Theologica* 24, fasc. I—IV, Varšava 1953, str. 163—188); v té souvislosti vyvrací chybnou domněnku Umińského, že Martin byl převorem konventu v Opavě (v jeho době opavský řádový dům u sv. Václava ještě neexistoval).

V druhé části otiskuje V. J. Koudelka životopisy 16 českých a moravských dominikánů, kteří byli literárně činni, a také mezi nimi uvádí orěš Martina z Opavy (str. 53—54); zvláště cenné jsou tři poukazy na jejich dochované rukopisy i se signaturami.

V přídatku sestavil autor abecední seznam všech českých a moravských dominikánů středověku i bratří z jiných provincií, působících v provinciích české, a abecední seznam sester druhého řádu. Každé jméno doplňuje údajem o působišti konventuála, časovým určením a pramenem, v němž jméno zjistil. Z velmi četných jmen zaujme pracovníka v dějinách

slezské oblasti: Jan Baucke z Vratislavi (v l. 1494—1495 konventuál v Olomouci) Jan Sartoris z Vratislavi (r. 1494 konventuál v Olomouci), Martin Janův z Opavy (r. 1496 konventuál v Opavě), Martin z Opavy, Mikuláš (r. 1463 převor v Opavě) a Pavel Magerlův (narozený v Opavě, r. 1491 převor v Brně). Mezi dominikánkami si slezský badatel povšimne jména Anna z Opavy (r. 1376 konventuálka v Olomouci). Tento seznam středověkých dominikánů a dominikánek V. J. Koudelky může být vzorem pro práce podobného druhu, především pro stejně pojatý přehled českých, moravských a slezských minoritů a klarisek. Autor si je vědom, že další výzkumem v českých knihovnách a archivech budou objeveny ještě jiné údaje pro dějiny české provincie ve středověku, jak to vyjádřil v úvodě k první práci.

Z menších doplňků uvádím: Fr. Chuno byl skutečně konventuálem v Hradci Králové, jak dosvědčuje listina z dubna 1238, vydaná Zbraslavem z Miletínka (srv. Gustav Friedrich, *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, III/1, Praha 1942, č. 181, str. 225—227), na níž je Chuno svědkem spolu s Fr. Štěpánem. Že dalším výzkumem na př. jen literatury budou objeveny nové neznámé údaje dokazují: J. Prochno, *Zittauer Urkundenbuch I* (1939), č. 1651 a 1652, kde k r. 1431 zmínka o převoru v Jablonném Petru Henklovi a Štěpánu, které Koudelka nezná (cituje sice provinciála Tomáše z Prahy, ale ne v této souvislosti). Podobně Miloslav Bělohávek, *Městský archiv v Plzni. Průvodce pro archiv* (Plzeň 1954), str. 123, má dva převory v Plzni: Blažek k r. 1448 a Michal k r. 1498.

Všechny tři studie V. J. Koudelky mají význam pro bádání o Slezsku jak svými údaji o slezských dominikánech, tak i ostatními údaji, protože konvent v Opavě až do r. 1544 příslušel ke staré české provincii a právě pro opavský konvent u sv. Václava mají Koudelkovy práce význam největší. Poskytnou pro jeho dějiny některé cenné údaje, až bude u příležitosti rozsáhlých adaptací kláštera a jeho kostela, plánovaných na nejbližší léta, konán historický průzkum celého objektu pro napsání úvodu k příslušné dokumentaci a až bude psána o něm velmi potřebná monografie. Také badatel, zabývající se vznikem měst a jejich sociálním vývojem, v první řadě dějinami městské chudiny a vůbec sociálně slabých vrstev městského obyvatelstva, jich bude moci s prospěchem použít k prohloubení svých vědomostí.

S téhož hlediska je třeba hodnotit také Koudelkovu časově nejstarší práci *Heinrich von Bitterfeld OP († c. 1405), Professor an der Universität Prag*, jež vyšla v 23. ročníku periodického sborníku „Archivum“ v r. 1953, str. 5—65, i jako zvláštní otisk. Je to vlastně jeho disertační práce, předložená na theologické fakultě university ve Freiburgu ve Švýcarsku. V této monografii, která je významným příspěvkem k poznání dějin předhusitské doby, se zabývá O. Dr. Koudelka OP životem, učitelskou a vědeckou činností dominikána Fr. Mag. Jindřicha Venkena, narozeného v Bitterfeldu v Sasku. Jindřich z Bitterfeldu, který patřil k důvěrným přátelům pražského

arcibiskupa Jana z Jenštejna, odborník především v morálce přednášel na universitě (mezi jeho žáky náležel i Jan z Husince) v Praze kde zemřel mezi léty 1404—1406. Zasahoval účinně do resení problémů tehdejší doby (na př. reforma dominikánského řádu, hnutí devotio moderna, odpustky, simonie, otázky žebravých řádů). V. J. Koudelka řeší všechny tyto otázky na základě nově objeveného materiálu a provádí rozbor všech Jindřichových spisů, u nichž cituje v latinském originále hlavní části a uložení příslušného rukopisu zároveň se signaturami. Doplnuje tak na četných místech dosavadní poznatky, jak je naposled předtím shrnul F. M. Bartoš v r. 1935.

Pro studium slezských dějin má rovněž toto Koudelkovo dílo značný význam. Jindřich z Bitterfeldu byl členem dominikánského konventu u sv. Kříže ve slezském Břehu (Brzeg, Brieg), kam se jeho rodiče vlámského původu přestěhovali (byl proto zván „Bregensis“). Jeho některé rukopisy (De anno jubileo, Determinatio super audientia confessionum, De virginitate) jsou uloženy též v Universitní knihovně ve Vratislavi (Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu). O dvou traktátech Mag. Jindřicha, které se do naší doby nedochovaly, je známo, že byly dříve uloženy v knihovně dominikánského konventu u sv. Vojtěcha ve Vratislavi (De regimine hominis. Vita S. Hedvigis). Také Koudelkova citace málo známé slezské historické literatury (A. Bzovius, *Titularis Silesiae seu de vita rebusque praeclare gestis B. Ceslái... commentarius*, Vratislav 1867) je cenným přínosem ke slezské historiografii.

Josef Svátek